

Par pietiekamu finansējumu pašvaldībām atkarību prevencijas programmu īstenošanai un atkarību radīto seku novēršanai

Aicinām novirzīt pašvaldībām pietiekamu finansējumu alkohola, azartspēļu un citu atkarību prevencijas programmu īstenošanai un atkarību radīto seku novēršanai.

Pirms 10 gadiem Latvijas Pašvaldību savienība, informējot par to, kādus atkarību profilakses pasākumus veic pašvaldības,¹ akcentēja, ka arvien biežāk, izstrādājot politikas un stratēģijas, lai samazinātu atkarību izraisošo vielu lietošanu, liela nozīme tiek piešķirta pašvaldībām. “Tieši pašvaldības no visām institūcijām valstī atrodas vistuvāk iedzīvotājiem un spēj ātri un efektīvi reaģēt uz situāciju attiecīgajā teritorijā. Pašvaldībās sākas valsts politikas realizācija, un tās var sniegt atgriezenisko saiti un vērtējumu valstiskās politikas atbilstībai reālajai situācijai un vajadzībām.”

2020.gada 28.janvārī Latvijas Ārstu biedrības prezidente vērsa uzmanību², ka alkohols ir viens no galvenajiem mirstības un invaliditātes cēloņiem. Pasaules Veselības organizācijas dati³ liecina, ka starp 30 Eiropas valstīm, statistiski Latvija ir topa pašā augšgalā ar augstāko iedzīvotāju nāves gadījumu skaitu alkohola lietošanas rezultātā, rēķinot vienu patērētā absolūtā alkohola litru uz 100 000 iedzīvotājiem - gandrīz 450 nāves gadījumi gadā. Alkohola lietošana riskantā veidā atbilstoši SPKC 2015.gada datiem 15-64 gadu vecuma grupā sasniedza 51,2%.

Attiecībā uz smēķēšanu SPKC tematiskajā ziņojumā “Smēķēšanas izplatība un sekas Latvijā 2018.gadā”⁴ ir norādīts, ka saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas datiem Latvijā ir augstākais novēršamas nāves gadījumu skaits minētās organizācijas dalībvalstu vidū, vairāk nekā trīskārtīgi pārsniedzot vidējos ESAO dalībvalstu rādītājus. Cēlonis slimībām, kā rezultātā priekšlaicīgi mirst iedzīvotāji, ir dažādi neveselīgi dzīvesveida paradumi, primāri – smēķēšana, kas izraisa 25% no visiem nāves gadījumiem Latvijā. 2018.gadā tie bija 71 301 nāves gadījumi.

Veselības ministrijas pētījumā par azartspēļu spēlēšanas, datorspēļu un pārmērīgas interneta lietošanas paradumiem Latvijā⁵ secināts, ka problemātiska azartspēļu spēlēšana var skart 79 119 personas 15-64 gadu vecumā (6,4% respondentu), no tām 16 162 personām problēmas varētu būt smagākajā pakāpē – ar negatīvām sekām un iespējamu kontroles trūkumu.

Saskaņā ar Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plānu 2020.-2022.gadam⁶ nozīmīga loma darbā ar atkarīgām personām un viņu ģimenes locekļiem ir pašvaldību sociālajiem dienestiem, kuri nodrošina atkarīgo personu, kuri ir sociālā dienesta klienti, motivēšanu dalībai ārstēšanas vai rehabilitācijas pasākumos, veicot sociālās rehabilitācijas pasākumu nepieciešamības novērtēšanu klientam un sagatavojot nepieciešamo lēmumu un novērtēšanas aktu klienta nosūtīšanai uz sociālās rehabilitācijas pasākumiem. Sociālajos dienestos tiek sniegts arī informatīvs un psihosociāls atbalsts atkarīgo personu ģimenes locekļiem.

¹ <http://news.lv/Latvijas-Pasvaldibu-savienibas-izdevums-zurnals-Logs/2010/09/01/atkaribu-profilakses-pirmrindnieki-riga-un-jelgava>

² <https://ir.lv/2020/01/28/nav-pielaujams-alkohola-lobijs-uz-iedzivotaju-veselibas-rekina/>

³ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/411418/Alcohol-consumption-harm-policy-responses-30-European-countries-2019.pdf?ua=1

⁴ <https://www.spkc.gov.lv/lv/zinojumi/tematiskais-zinojums-smekšanas-izplatiba-un-sekas-latvija-2018.gada-7.-izdevums.pdf>

⁵ <https://esparveselibu.lv/sites/default/files/inline-files/Petijums-par-azartspelu-socialo-mediju-datorspelu-un-citu-procesu-atkaribu-izplatibu-Latvija.pdf>

⁶ Apstiprināts ar 2020.gada 30.jūlija Ministru kabineta rīkojumu Nr. 412 - <https://likumi.lv/ta/id/316448-par-alkoholisko-dzerienu-paterina-mazinasanas-un-alkoholisma-ierobezosanas-ricibas-planu-20202022-gadam>

Finanšu ministrijas izstrādātajā vienotu azartspēļu politikas pamatnostādņu projektā⁷ paredzēts noteikt dažādus uzdevumus gan azartspēļu organizētājiem, gan valsts institūcijām, gan pašvaldībām, kas pastiprinātu spēlētāju un sabiedrības interešu aizsardzību un tiesību ievērošanu – piemēram:

- nodrošināt pašvaldībās profilakses pasākumus procesu atkarības (tostarp azartspēļu atkarības) risku mazināšanai;
- pašvaldībām izstrādāt risinājumu alternatīvo brīva laika pavadīšanas veidu integrēšanai sabiedrībā, veidojot izklaides un attīstības centrus teritorijās, kur azartspēļu zāle ir vieglāk pieejama alternatīva salīdzinājumā ar citām brīvā laika pavadīšanas iespējām.

Kopš 2020.gada 1.janvāra saskaņā ar [likumu “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli”](#) (turpmāk – Likums) azartspēļu nodokli ieskaita 95 procentu apmērā valsts pamatbudžetā un 5 procentu apmērā – tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle. Ja azartspēles organizē, izmantojot telekomunikācijas, azartspēļu nodokli ieskaita valsts pamatbudžetā. Ienākumus pilnā apmērā valsts pamatbudžetā ieskaita arī no valsts mēroga izložu nodokļa.

Līdz [Likuma 2019.gada 13.novembra grozījumiem](#) valsts kasē nonāca 75%, bet pašvaldībām – 25% šī nodokļa ieņēmumu. Likuma grozījumu apspriešanas ietvaros pašvaldības puda viedokli, ka šī nodokļa ieņēmumu atņemšana tām ir nekorekta, jo pašvaldību pienākumi un kompetence azartspēļu jomā netiek samazināta.

2020.gada 30.jūlijā Finanšu ministrija ziņoja⁸, ka pašvaldību konsolidētā budžeta ieņēmumos vērojams azartspēļu nodokļa ieņēmumu samazinājums par 72,2% jeb 3,5 miljoniem euro. 2019.gadā azartspēļu un izložu nodokļa kopējie ieņēmumi bija 37,29 miljoni euro⁹.

Akcīzes nodokli alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem saskaņā ar [likuma “Par akcīzes nodokli”](#) 23.pantu pilnā apmērā samaksā valsts budžetā.

Akcīzes nodoklis alkoholam 2019.gadā tika iekasēts 255,7 miljonu euro apmērā, savukārt, tabakas izstrādājumiem – 228,23 miljoni euro¹⁰.

Lai nodrošinātu pietiekamu finansējumu pašvaldībām noteikto uzdevumu atkarību novēršanas un rehabilitācijas jomā pilnvērtīgai izpildei, pašvaldībām ir jāsaņem azartspēļu nodokļa ieņēmumi iepriekšējā apmērā. Ņemot vērā, ka interaktīvās azartspēles un izlozes var izraisīt tādu pašu atkarību kā “klasiskās” azartspēles¹¹, nodokļa pārdalei par labu pašvaldībai vajadzētu būt arī azartspēļu nodokļa no šīm azartspēlēm iekasēšanas gadījumā. Tāpat, pašvaldībām novirzāma daļa no akcīzes nodokļa alkoholam un tabakas izstrādājumiem ieņēmumiem.

Biedrība “Esi brīvs!” piedāvā izvērtēt šādus grozījumus:

1. Izteikt likuma “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” 12.panta otro, trešo un ceturto daļu šādā redakcijā:

⁷ Azartspēļu un izložu politikas pamatnostādņu projekts izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē (VSS-5) 10.01.2019. - <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40468195>. Aktuālā redakcija pieejama starpministriju (starpinstitūciju) saskaņošanas dalībniekiem.

⁸ <https://lvportals.lv/dienaskartiba/318543-fm-pasvaldibu-budzeta-parpalikums-1014-miljoni-eiro-2020>

⁹ <https://www.vid.gov.lv/lv/statistika/nodoklu-ienemumi>

¹⁰ <https://www.vid.gov.lv/lv/statistika/nodoklu-ienemumi>

¹¹ Guryan, Jonathan, Melissa S. Kearney. “Is Lottery Gambling Addictive?” American Economic Journal: Economic Policy, 2.sējums, Nr. 3, 2010, 90.–110.lpp. - www.jstor.org/stable/25760075

“Ienākumi no azartspēļu nodokļa, izņemot šā panta trešajā daļā noteikto, 50 procentu apmērā ieskaitāmi valsts pamatbudžetā, bet 50 procentu apmērā — tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle.

Ienākumi no azartspēļu nodokļa par šā likuma 3.panta piektajā daļā minēto objektu 50 procentu apmērā ieskaitāmi valsts pamatbudžetā, bet 50 procentu apmērā ieskaitāmi visu pašvaldību budžetos proporcionāli tajās deklarēto iedzīvotāju skaitam.

Ienākumi no valsts mēroga izložu nodokļa 75 procentu apmērā ieskaitāmi valsts pamatbudžetā, bet 25 procentu apmērā ieskaitāmi visu pašvaldību budžetos proporcionāli tajās deklarēto iedzīvotāju skaitam. Ienākumi no vietējā mēroga izložu nodokļa ieskaitāmi tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze.”

2. Atbilstoši [likumam “Par budžetu un finanšu vadību”](#) paredzēt dotācijas pašvaldībām no iemaksātā akcīzes nodokļa alkoholam un tabakas izstrādājumiem nākamā un turpmāko gadu valsts budžetā.

[Biedrība “Esi brīvs!”](#) (turpmāk – Biedrība) ir [sabiedriskā labuma organizācija](#), kuras mērķis ir apvienot juridiskas un fiziskas personas sociālā, visu sabiedrību izglītojošā projektā par dažādām atkarību problēmām. Biedrības uzdevumi ir:

- sniegt sabiedrībai objektīvu informāciju par atkarībām;
- izglītēt sabiedrību par atkarību problēmām;
- veikt atkarību profilakses pasākumus;
- informēt sabiedrību un Biedrības biedrus par atkarību attīstības tendencēm;
- attīstīt sociālo partnerību starp uzņēmējiem no vienas puses un pašvaldībām un valsti – no otras.